ΠΟΙΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

«Η σχέση του Σικελιανού με την αρχαία Ελλάδα θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ένθετη: σαν να είναι δηλαδή η αρχαία Ελλάδα ένα έργο τέχνης, όπου ο ποιητής επιθέτει στοιχεία της προσωπικής του μυθολογίας.

Η σχέση του Σεφέρη με την αρχαία Ελλάδα είναι μνημονική. Είναι μία σχέση μνήμης, όπου πάνω της μετριέται το πενιχρό παρόν.

Η σχέση του Παπαδίτσα με την αρχαία Ελλάδα είναι σύμφυτη: εδώ η αρχαία Ελλάδα είναι ένας ζων οργανισμός, όπως και η νέα, είναι δηλαδή αρχαία και νέα Ελλάδα μέλη του ίδιου ζώντος οργανισμού».

Ήδη από το οπισθόφυλλο του βιβλίου επάνω στο οποίο εγγράφονται τα παραπάνω λόγια, η Ελένη Λαδιά κρατά σφιχτά την πυξίδα της, δείχνοντας στον αναγνώστη την οθόνη ενός μαγικού μηχανισμού. Ποιο σημείο του ορίζοντα στοχεύει η πυξίδα της συγγραφέως; Καρφώνοντας τα μάτια του στην παλάμη της, ο άνθρωπος, με τον διακαή πόθο να βρει μία απάντηση, διαπιστώνει με χαρά αλλά και δέος ότι η βελόνα δεν στέκει πουθενά. Πάλλεται συνεχώς. Και πάλλεται, κατά βούλησιν, σε όλα τα σημεία του ορίζοντα.

Αντιστρέφει τους κανόνες της σταθερότητας και καλεί το βλέμμα να περιπλανηθεί σε εκείνα τα σημεία, όπου κατά τον Άγγελο Σικελιανό, «ο ατεμάχιστος κόσμος, που υμνείται απ' τον ποιητή και επενδύεται με αρχαία χλαμύδα, ακόμη μας συγκινεί και μας διδάσκει την γοητεία της ουτοπίας και την δύναμη της χίμαιρας» [1]. Σε εκείνα όπου ο Γιώργος Σεφέρης «δεν αναπαύεται στα χαρακτηριστικά της προσωπίδας, ψάχνει κάτω απ' το προσωπείο κι ανακαλύπτει το κενό. Ένα τραγικό παιχνίδι προσώπου και προσωπείου, όπου η ύπαρξη του ενός καταργεί το άλλο» [2]. Σε εκείνες τις διαυγείς περιοχές, υπό την σκέπη του Δημήτριου Παπαδίτσα «που αποδεικνύουν πως ο ποιητής δεν αναβαπτίζει τη νέα Ελλάδα στην αρχαία αλλά εμβολιάζει τη νέα Ελλάδα με την αρχαία και αντιστρόφως. Οι ανάλαφρες Σικελιανές Νηρηίδες και οι τραγικές Σεμνές του Σεφέρη δεν υπάρχουν εδώ. Εδώ θα συναντήσουμε τις Δρυάδες που ήταν κι αυτές σύμφυτες με τα δέντρα τους, όπως σύμφυτη είναι και η αντίληψη του ποιητή με την Αρχαία Ελλάδα. Κι αυτή την αγάπη του για το αρχαίο πνεύμα θα τη βρούμε, εκτός απ' τη φιλοσοφική οδό κι "ανάμεσα από φυλλωσιά δρυός κι από Δρυάδων κρινοδάχτυλα"» [3].

Ούσα Ελληνίδα, η Ελένη Λαδιά τροφοδοτεί όχι μόνο την εγχώρια παράδοση αλλά και την παγκόσμια κληρονομιά. Σε όλα της τα βιβλία, η αρμονική συνύπαρξη όλων

εκείνων των παραμέτρων τις οποίες χειρίζεται με δεξιοτεχνία και την κάνουν να ξεχωρίζει πιστοποιούν την ακλόνητη πεποίθησή της πως τίποτε δεν δρα αυτούσιο και μόνο. Αρχαιολογία, ποίηση, πεζογραφία, μυθολογία, ιστορία, γλυπτική, ζωγραφική.

Σε αυτό το πόνημα, χωρισμένο σε τρία μέρη, ανάλογα με τον ποιητή, ο Άγγελος Σικελιανός καταλαμβάνει έξι τμήματα («Αλαφροϊσκιωτος», «Τύμβος», «Διθύραμβος», «Παντάρκης», «Πρόλογος στη ζωή», «Ο Σικελιανός και η αρχαιοελληνική τέχνη»), ο Γιώργος Σεφέρης δύο («Ο μνησιπήμων πόνος μέσα από τα αρχαία αγάλματα», «Οι μυκηναϊκές ρίζες στη Σεφερική ποίηση»), ο Δημήτριος Παπαδίτσας πέντε («Όπως ο Ενδυμίων», «Αχερουσία ή ένας μονόλογος του Μένιππου», «Τίμαρχος», «Λόγος στους Δελφούς», «Ο Ησιόδειος απόηχος»). Και σε όλα τα μέρη του επανεκδοθέντος έργου της Ελένης Λαδιά από τις εκδόσεις Αρμός –ιδού μία ακόμη απόδειξη για το πώς οι αρετές ενός εκδότη γίνονται συνοδοιπόροι με τις βαθιές επιθυμίες και το όραμα ενός συγγραφέα– η έννοια της αρμονίας όσον αφορά την αισθητική και το προσωπικό ύφος της Ελένης Λαδιά είναι πασιφανής.

Μελετώντας το έργο της δεν είναι δυνατόν να μην αναφωνήσουμε με ευφροσύνη, παινεύοντας την πολύτροπη αυτή γραφή, με το πλούσιο λεκτικό, την δυνατή τεκμηρίωση, τα αμέτρητα παραδείγματα, το πάθος και την ένταση, τα πολύχρωμα νήματα της έμπειρης Εργάνης, που υπηρετεί με αφοσίωση και πίστη την λογοτεχνία. Ούσα Ελληνίδα, η Ελένη Λαδιά τροφοδοτεί όχι μόνο την εγχώρια παράδοση αλλά και την παγκόσμια κληρονομιά. Σε όλα της τα βιβλία, η αρμονική συνύπαρξη όλων εκείνων των παραμέτρων τις οποίες χειρίζεται με δεξιοτεχνία και την κάνουν να ξεχωρίζει πιστοποιούν την ακλόνητη πεποίθησή της πως τίποτε δεν δρα αυτούσιο και μόνο. Αρχαιολογία, ποίηση, πεζογραφία, μυθολογία, ιστορία, γλυπτική, ζωγραφική. Ο Αλαφροϊσκιωτος ψηλαφίζει την Ηγησώ, ο Μαρινάτος την γρανιτένια πύλη των λεόντων, ο Πλούταρχος τα τρεμίσματα των φύλλων. Δεν ξέρεις πού να πρωτοκοιτάξεις, μέσα σ’ αυτόν τον θεσπέσιο κόσμο που κατασκεύασε η Ελένη Λαδιά.

Συν τοις άλλοις, στο συγκεκριμένο βιβλίο, μία άλλη διάσταση έρχεται να θυμίσει την σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ δύο δημιουργών, όταν έχουν προαποφασίσει, πολλές φορές ερήμην τους, ότι θα ζήσουν μαζί τον πιο ισχυρό δεσμό συνύπαρξης και, άρα, μεταβίβασης εννοιών. Ελένη Λαδιά και Δημήτριος Παπαδίτσας θα συνεργαστούν με ζήλο για την μετάφραση των Ορφικών [5] και Ομηρικών [6] Ύμνων. Η συγγραφέας, με την ιδιαίτερη διαίσθηση και το αλάνθαστο ένστικτο της παρατήρησης που διαθέτουν οι πεζογράφοι, γνώριζε από την αρχή την πορεία της μετάφρασης και της παρακαταθήκης που δώρισαν αμφότεροι σε όλους εμάς.

Τρέφοντας μεγάλο θαυμασμό για την ποίηση του Δ. Π. Παπαδίτσα, αντιλήφθηκε πολύ νωρίς τα πολύτιμα δώρα της εν ζωή ύπαρξης, μετουσιώνοντάς τα σε στήλες αφιερωματικές.

Μπορεί κανείς να φανταστεί τι να ειπώθηκε μεταξύ τους κατά την μεταφορά των Ύμνων στα νέα ελληνικά; Εδώ το κείμενο δεν είναι χωρίς πατέρα, όπως στον πλατωνικό Φαίδρο [7], αλλά η έννοια της μετάφρασης παράγεται και προσφέρεται στον αναγνώστη στην μέγιστη λεπτότητα και κάλλος. Οι δύο δημιουργοί ψιθύρισαν λέξεις που δεν θα ακούσουμε ποτέ, άλλαξαν πάμπολλες φορές γνώμη, λυπήθηκαν, ευχαριστήθηκαν, αναρωτήθηκαν, καταπονήθηκαν και στο τέλος άφησαν την σφραγίδα τους στην αιώνια πέτρα, στον αέναο λόγο-μνημείο [8].

Αυτό έκανε και συνεχίζει να κάνει με αξιοθαύμαστο σφρίγος η Ελένη Λαδιά. Κατευθυνόμενη προς τον παντοτινό της έρωτα, βλέπουμε να λάμπει στον καρπό της το χρυσό νήμα που την δένει με το παρελθόν της. Μία ακόμη αφιέρωση του βιβλίου της στην μητέρα της, Ευδοξία Λαδιά.

Σημειώσεις

[1] Ελένης Λαδιά, Ποιητές και αρχαία Ελλάδα, Σικελιανός, Σεφέρης, Παπαδίτσας, εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2017, σ. 12.

[2] Ό.π. σ. 89.

[3] Ό.π. σ. 97.

[4] Πρώτη έκδοση του έργου το έτος 1983, από τις Εκδόσεις των Φίλων.

[5] Δ. Π. Παπαδίτσας – Ε. Λαδιά, Ορφικοί Ύμνοι, κείμενο, μετάφραση, σχόλια, εκδόσεις Imago, Αθήνα 1984.

[6] Δ. Π. Παπαδίτσας – Ε. Λαδιά, Ομηρικοί Ύμνοι, κείμενο, μετάφραση, σχόλια, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 4η έκδοση, Αθήνα 2005.

[7] Πλάτωνος, Φαίδρος, 274e.

[8] Ο Πίνδαρος στην τρίτη επωδό του όγδοου Νεμεόνικου υψώνει στήλη ύμνου στον Δεινία Αιγινήτη, νικητή σταδιοδρομίας, ενώ στο ίδιο αγώνισμα νίκησε και ο πατέρας του ο Μέγης. Στο προοίμιό του επικαλείται την Ώρα, η οποία γεμίζει την ύπαρξη με έρωτα. Στην Αίγινα ο Πίνδαρος πλέκει εγκώμιο στην ίδια την Αίγινα και την υποστηρίζει ενάντια στις έχθρες και τις κατηγορίες για τη στάση της απέναντι στον Δαρείο ή για την κατοπινή της ήττα από τους Αθηναίους. Συνεχίζει εκφράζοντας ανοιχτά την προτίμησή του για δόξα και το έντιμο όνομα, παινεύει

τον ύμνο που δικαιώνει και ανυψώνει τη δίκαιη δόξα του ατόμου. Η επίπλαστη αυτή προσωποποίηση του ύμνου ως αρωγού στη ζωή του ανθρώπου μεγαλύνεται ακόμη περισσότερο από την τρίτη επωδό, που μας ενδιαφέρει άμεσα εδώ, στην οποία ο ποιητής προτίθεται να υψώσει στην μνήμη και των δύο νικητών «στήλη» ύμνου (λίθον Μοισαίον)· Δ. Ι. Ιακώβ, Οι Ολυμπιόνικοι του Πινδάρου, εφ. Καθημερινή, 23/05/2004· Νεμ. 8, Πίνδαρος ΙΙ, Νεμεόνικοι, μτφρ. Κώστας Τοπούζης, εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα 1998, σ. 115· για το «ομιλούν αντικείμενο» βλ. τις μελέτες των M. Burzachechi «Oggetti Parlanti nelle epigrafi greche», Epigrafica, 24 (1962) σσ. 3-54· M. M. Willcock, «The Fourth Nemean» Greece & Rome, τ. 29, No 1 (Apr. 1982), σσ. 1-10· D. Steiner, «Pindar's Ogetti parlanti», Harvard Studies in Classical Philology, τ. 95, (1993), σσ. 159-180.